

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2024-2-8>

П. І. Завалко

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
Львів, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2741-1292> – П. І. Завалко
 pavlozavalko@gmail.com

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ІЗ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У статті здійснено аналіз наукових джерел понять «професійна компетенція», «соціальна компетенція» у фокусі підготовки майбутніх фахівців з психологічної реабілітації. Автор шляхом аналізу і порівняння різних формулювань, таких як соціальна так і професійна компетенція, що подають як вітчизняні так і зарубіжні науковці, обґрунтовує визначення професійно-соціальної компетенції як єдиного поняття, котре є на даний час актуальним в підготовці психологів до роботи з тими викликами, котрі вже повстають в сучасних умовах в Україні і актуальність яких буде зростати в подальшому. Оскільки єдиної концепції визначення понять компетенції, професійної компетенції і соціальної компетенції немає, що, в свою чергу, призводить до різного розуміння цих понять, а професійно-соціальна компетенція як єдина концепція не зустрічається в літературі, але ці дві компетенції є необхідними саме в підготовці майбутніх фахівців з психологічної реабілітації. Чіткого розуміння суті цих понять і донесення їх до майбутніх фахівців також лягає і на педагогів, оскільки є важливість не лише підготовки спеціалістів, котрі володітимуть професійною компетенцією, а і спеціалістів, котрі спроможні буду найти підхід до людей різних соціальних груп, так і людей з різними соціальними потребами, що позитивно вплине на довіру до психологічної служби в цілому. Дослідження поняття професійної та соціальної компетенції розкриває їх зміст, до основних компонентів цих понять відносять знання і вміння використовувати на практиці, та досвід як не від'ємний компонент професійної компетенції, в соціальну компетентність включають такі компоненти, як комунікабельність, вміння брати відповідальність, система цінностей, здатності до саморегуляції. Всі ці компоненти є необхідними для формування майбутніх спеціалістів з психологічної реабілітації, котрі як раз в майбутньому братимуть активну участь в процесі відновлення психологічного здоров'я населення України. Автор зосереджує увагу на дослідженні складових понять, представлених у статті, з метою створення єдиного визначення терміна «професійно-соціальна компетенція», базуючись на аналізі наукової літератури та пошуку спільного розуміння цих концепцій.

Ключові слова: психологи, професійна підготовка, новітні методи освіти, компетенція, професійна компетентність, соціальна компетентність, інноваційні методи навчання.

P. I. Zavalko

Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine

THE CONCEPT OF SOCIO-PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE REHABILITATION PSYCHOLOGISTS

The article analyzes scientific sources on the concepts of professional competence and social competence in the context of training future specialists in psychological rehabilitation. Through the analysis and comparison of various definitions of both social and professional competence presented by domestic and foreign scholars, the author substantiates the definition of professional-social competence as a unified concept. This concept is currently relevant in the preparation of psychologists to address the challenges that have already arisen in the modern conditions of Ukraine and will continue to grow in importance in the future. Since there is no single conceptual definition of competence, professional competence, or social competence, this leads to different interpretations of these terms. Additionally, the concept of professional-social competence as a unified

framework is not found in the literature, although these two competences are crucial in the training of future specialists in psychological rehabilitation.

A clear understanding of the essence of these concepts and their communication to future specialists also lies with educators, as it is important not only to prepare professionals who possess professional competence but also specialists capable of approaching people from various social groups and with different social needs. This will positively impact the public's trust in psychological services. The study of the concepts of professional and social competence reveals their content, with key components of these terms including knowledge, practical application skills, and experience, which is an integral component of professional competence. Social competence includes such components as communicability, the ability to take responsibility, a value system, and self-regulation abilities. All of these components are necessary for the formation of future specialists in psychological rehabilitation who, in the future, will actively participate in the process of restoring the psychological health of Ukraine's population. The author focuses on exploring the components of the concepts presented in the article to create a unified definition of the term professional-social competence, based on the analysis of scientific literature and the search for a common understanding of these concepts.

Key words: Psychologists, Professional training, Modern educational methods, Competence, Professional competence, Social competence, Innovative teaching methods.

Вступ. В сучасних умовах розвиток професійної освіти та підготовки психологів є важливим завданням, особливо в контексті зростаючих викликів, які постають перед українським суспільством. Інноваційні підходи до навчання та використання новітніх методик у процесі професійної підготовки стають ключовими елементами для формування компетентних фахівців. Особлива увага приділяється розвитку професійної та соціальної компетенцій, що є невід'ємною складовою успішної роботи в галузі психологічної реабілітації та соціальної адаптації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень і публікацій показує, що над питанням формування професійної та соціальної компетенції працює велике коло дослідників. З часів, коли компетентнісний підхід почали застосовувати в освітньому середовищі, в 60-х роках минулого століття, американський вчений П. Хейджер в освітньому просторі почав впроваджувати поняття «компетенція». На сьогодні ідея компетентнісного підходу набула широкого використання і застосовується в різних сферах життя суспільства. В сучасному суспільстві компетенція застосовується в різних сферах та поділяється на: мовну, логічну, музичну, просторово-візуальну, кінестетичну, соціальну (міжособистісну), психологічну (інтраперсональну), натуралістичну. О. Кокун виокремлює професійну компетенцію, складовими якої є: спеціальна, соціальна, особистісна й індивідуальна [6]. Нині існує широкий спектр компетенцій, які є необхідними в різних аспектах життя людини, зокрема у професійній сфері.

Україна, котра має за мету інтегруватись в Європейський освітній простір, потребує фахівців, що закінчують вітчизняні заклади вищої освіти і повинні володіти відповідними компетенціями, тому поняття «компетенція» досліджу-

ється багатьма науковцями й інтегрується в систему освіти. На законодавчому рівні впроваджено компетентнісний підхід, зокрема Закон України «Про вищу освіту» в редакції 2024 р. передбачає впровадження в основний зміст освітніх галузей досягнення студентами відповідних компетентностей. У даному документі розкривається зміст поняття «компетентність» [5].

Компетентнісний підхід представлений у багатьох працях вітчизняних дослідників (І. Бех, О. Локшина, Н. Бібік, О. Крисан, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Гудзик, Я. Кодлюк, А. Семенова, А. Ващенко, І. Білодід, Н. Мойсеюк, В. Глазиріна, О. Кокун), у сфері професійної компетенції вагомий вклад зробили О. Кокун, М. Докторович, О. Лозова, Т. Смагіна, у сфері соціальної компетенції – М. Докторович, О. Овчарук, А. Куренкова, Ю. Бондаренко, Н. Гавриш, Т. Смагіна). Компетентнісний підхід також досліджують зарубіжні автори, такі як D. Lea, J. Bradbury, E. Short, N. J. Kaslow, L. Forrest, W. N. Robiner, E. Rodolfa, E. H. Wise, R. Badera, D. Mertensa.

Мета статті – проаналізувати й узагальнити наукові підходи до визначення поняття «соціальна компетентність» та «професійна компетентність» у контексті підготовки майбутніх психологів із реабілітації, визначити ключові компоненти цієї компетентності, а також сформувані єдине визначення поняття «соціально-професійна компетенція».

Виклад основного матеріалу. Виклики, які виникли перед населенням України, потребують впровадження інновацій на всіх рівнях, де особливо гостро виникає питання реабілітації. Надзвичайно складні ситуації, такі як військовий стан, вимагають негайних і дієвих рішень, особливо у підготовці майбутніх фахівців із психологічної реабілітації.

У сучасному контексті розвитку України реформування системи охорони здоров'я є безперерв-

ним процесом, оскільки це відповідає потребам тих викликів, які постають перед суспільством. Враховуючи високий рівень стресу, спричинений бойовими діями на території України, вже стає необхідною професійна компетентність психологів у реабілітації та відповідно забезпечення фахівцями. Тому потреба в таких спеціалістах зростатиме, що формує нові підходи до підготовки професійних реабілітаційних психологів.

Освітня система повинна враховувати психологічні виклики, з якими стикаються студенти та педагогічний персонал. Оновлення психологічної служби включає в себе вдосконалення методів психологічної підтримки й адаптації до роботи майбутніх фахівців у сфері психологічної реабілітації.

Так з'являється необхідність переорієнтації освітніх програм і методів навчання у системі психологічної реабілітації, що стає ключовим завданням у контексті підготовки майбутніх фахівців із психологічної реабілітації. Формування у майбутніх фахівців як професійної, так і соціальної компетенцій є пріоритетним завданням.

Одним із завдань цієї статті є дослідження сутності понять «компетенція», «професійна компетенція» та «соціальна компетенція» з нової перспективи, яка базується на концепції соціально-професійної компетенції.

У педагогічному словнику А. Семенова та А. Ващенко розглядають компетенцію «як певні внутрішні новоутворення, де такими новоутвореннями можуть бути знання, алгоритми, система цінностей, що подальше проявляється в діяльності» [13, с. 85].

У словнику іншомовних слів компетентність [лат. *competentēns* (*competentis*) – належний, відповідний] трактується як «1. авторитетність, обізнаність; 2. володіння компетенцією» [15, с. 456].

У психологічному словнику компетентність розглядається як психологічна якість, що включає в себе силу, впевненість у власних силах, успішність та здатність ефективно взаємодіяти з оточенням [19, с. 203].

У Законі України «Про вищу освіту» в редакції 2014 р. у зміст поняття «компетентність» вкладається здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, здійснювати професійну діяльність за рахунок наявності знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [5, ст. 1].

У Словнику української мови за редакцією І. Білодіда компетенція розглядається як «добра обізнаність у чомусь» [1, с. 239].

В підручниках із педагогіки компетенція розглядається таким чином: або як окрема якість осо-

бистості, завдяки якій здійснюється якісна діяльність особистості в певній сфері [9, с. 192]; або як певна здатність, спрямована на те, що індивід, котрий здатний вибирати, аналізувати та поєднувати знання, досвід, вміння та формувати їх у цінності для ефективного виконання певної категорії роботи та досягати як професійного розвитку, так і особистого [10, с. 12].

О. Кокун у монографії «Психологія професійного становлення сучасного фахівця» розглядає компетентність як наявність знань та досвіду, необхідних для ефективної діяльності в певній області [6, с. 52].

І. Федоренко та М. Федоренко трактують компетентність психолога як комплексний результат процесу професійно-педагогічної підготовки, де акцент робиться на те, що процес є довготривалим і складним [18, с. 52].

Н. Сидорчук стверджує, «що у західній культурі компетентність сприймається як неklasичний феномен, який глибоко вкорінений у суспільну освітню практику і відображає баланс інтересів суспільства, освітніх установ, роботодавців та споживачів послуг, при цьому менше уваги приділяється ролі держави. На пострадянському просторі поняття компетентності та компетенції тлумачаться у класичному ключі, де вони розглядаються як ідеальні сутності, що потребують пояснення й осмислення. Компетентність у цьому контексті визначається як складна характеристика особистості, а компетенція – як її окремий елемент» [14, с. 78].

Е. Шорт компетентність розглядає під чотирма кутами зору, а саме:

- поєднання вмінь, навичок поведінки та дій у межах певної діяльності;
- поєднання знань, умінь, навичок у професійній діяльності без критеріїв оцінювання;
- поєднання тих самих елементів, але із застосуванням стандартів;
- поєднання здібностей та особистих якостей людини [23, с. 5].

У Британському енциклопедичному словнику (Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE)) поняття «компетенція» розглядається як «здатність робити щось добре» [22, с. 345].

У Словник успішного учня Оксфорду (Oxford Advanced Learner's Dictionary) терміни «компетентність» і «компетенція» не розмежовуються, подається таке трактування: компетентність (*competence*), так само як і компетенція (*competency*) визначається як «здатність робити щось добре або також означає вміння, навички, необхідні для виконання якоїсь конкретної специфічної роботи» [20, с. 257].

О. Гулай розглядає компетентнісний підхід як «орієнтація на результативність і цільову спрямованість освіти. Компетенція розглядається як мета освітньої діяльності, тоді як компетентність є показником того, наскільки повно суб'єкт освіти досяг цієї мети. Основним результатом навчання стає формування компетентної особистості, де акцент зміщується з рівня знань на здатність використовувати інформацію для вирішення практичних завдань» [3, с. 49].

Аналізуючи літературу та погляди науковців у сфері поняття компетенцій, ми можемо стверджувати, що компетентність – це певна характеристика особистості, яка формується в процесі оволодіння знаннями та набуття досвіду застосування цих знань на практиці. Лише оволодіння знаннями не є показником наявності компетентності, адже саме застосування отриманих знань у практичному середовищі дозволяє закріпити їх і здобути досвід використання теоретичних знань ефективно й доцільно на практиці.

У професійному середовищі наявність компетенції є невід'ємною складовою. Формування компетенції у здобувачів освіти забезпечує можливість успішної реалізації себе у професійній сфері.

Для виконання професійних обов'язків необхідна компетенція у відповідній професійній галузі. Предметом наших досліджень також стало поняття «професійна компетенція», оскільки саме вона є необхідною складовою підготовки майбутнього фахівця-психолога з реабілітації.

Аналіз наукової літератури показав різноманітне тлумачення даного терміна. Так, Н. Пов'якель професійну компетентність розглядає як характеристику професіоналізму, котра дозволяє особистості як вирішувати професійні завдання, так і виконувати професійні обов'язки, котрі постають перед нею. Компетенція вважається основним компонентом професіоналізму, необхідного для реалізації як соціальних, так життєдіяльних функцій спеціаліста (фахівця) [12, с. 142].

О. Коқун виокремлює такі складові професійної компетенції: спеціальна компетентність; соціальна компетентність; особистісна компетентність; індивідуальна компетентність. Спеціальна компетентність розуміється як майстерність у професійній справі та вміння стратегічно планувати власний професійний розвиток; соціальна компетентність – це ефективне використання прийомів професійного спілкування та співпраці, спрямоване на досягнення спільних цілей і взаємодію, що призводить до досягнення успішних результатів. Особистісна компетент-

ність розглядається як здатність виражати себе і розвиватися, володіння методами протидії професійній деформації особистості. Індивідуальна компетентність – це майстерність у застосуванні методів самореалізації та особистісного розвитку в професійній сфері, а також вміння раціонально організовувати власну працю з уникненням перевантажень, хронічної втоми і вікового зниження продуктивності [6, с. 45].

Професійну компетентність у контексті підготовки психологів О. Лозова розглядає як здатність виконувати свої професійні функції та вирішувати завдання, типові для відповідної професії [8, с. 24].

Досліджуючи, як науковці трактують поняття «професійна компетенція», ми зіткнулися з тим, що його можуть інтерпретувати по-різному. Одні автори розглядають його як наявність певних навичок у конкретній галузі професійної діяльності [8; 12], інші вкладають ширший зміст, вважаючи, що це поняття включає й інші компетенції, наприклад, соціальні, особистісні, індивідуальні тощо [6].

Коли ми розглядаємо поняття «професійна компетенція» у фокусі підготовки майбутніх психологів, завданням яких є допомога людям у відновленні психічного здоров'я, особливо в теперішніх умовах війни в Україні, то вважаємо, що професійна компетенція здобувача вищої освіти включає:

- наявність знань;
- практичні навички роботи;
- вміння усвідомлювати власні можливості як спеціаліста;
- розуміння меж своєї компетентності;
- вміння планувати власну діяльність так, щоб забезпечити тривале виконання професійних обов'язків без ризику «емоційного вигорання».

Оскільки робота з реабілітації психічного здоров'я є складною, некваліфікований підхід може стати для спеціаліста джерелом виснаження, а не фактором професійного розвитку.

Другим важливим компонентом у підготовці фахівців із психологічної реабілітації є формування не лише професійної компетенції, а і соціальної компетенції, адже саме ця компетенція зможе підвищити довіру населення до психологічної служби, тому що соціальна компетенція дозволяє налагодити комунікацію з населенням, враховуючи всі особливості кожного індивіда. Трагування різними авторами в різних джерелах соціальної компетенції не є однозначним. Наше дослідження і вивчення цього питання ставило перед собою ціль розібратись, як розглядається соціальна компетенція науковцями.

Поняття «соціальна компетенція» О. Кохун розглядає як складову професійної компетенції, у зміст котрої входить ефективне використання прийомів професійного спілкування та співпраці, спрямоване на досягнення спільних цілей і взаємодію, що призводить до досягнення успішних результатів [6].

М. Докторович розглядає соціальну компетенцію як своєрідне переплетіння як знань, так і навиків зі спеціальною орієнтацією у відповідності до навколишнього середовища з подальшим забезпеченням можливості самореалізації в конкретній ситуації [4, с. 144–145].

Деякі науковці, наприклад О. Огієнко, визначає соціальну компетенцію в більш ширшому значенні, котра формується в контексті загальнолюдської культури, де враховуються конкретні культурні умови життєдіяльності людини. Соціальна компетенція в такому розумінні подається як можливість розв'язувати проблеми і завдання соціального характеру, але з урахуванням можливості використання всього потенціалу загальної культури людини [15, с. 154].

З погляду О. Овчарук, соціальна компетентність – це здатність людини до співпраці з оточенням, котра вмє взаємодіяти з суспільними групами, в яких перебуває, наявність навичок взаєморозуміння, вміння підтримувати соціальні та громадські цінності [16, с. 112].

Соціальна компетенція розглядається як складова у структурі компетенції, її суть розкривається в здатності до взаємодії з іншими, вміння бути активним та ініціативним. Також подається соціальна компетенція як здатність прояву в соціумі з урахуванням потреб і позицій інших [11, с. 112].

О. Субіна соціальну компетентність аналізує як у широкому, так і у вузькому сенсі. У широкому розумінні це здатність індивіда виконувати соціальні ролі відповідно до прийнятих норм, тоді як у вузькому значенні – це вміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми для вирішення професійних і особистих завдань [17, с. 73].

Н. Гавриш соціальну компетентність розглядає як якість особистості, котра включає емоційні, мотиваційні та характерологічні властивості, котрі проявляються в соціальній активності [19, с. 174].

Т. Смагіна соціальну компетентність подає як поєднання системи знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій, котрі необхідні особистості для існування в соціумі та забезпечують її самореалізацію [16, с. 140].

Г. Хан та К. Кемпл соціальну компетентність поділяють на шість основних категорій: усвідомлення соціальних цінностей, формування особистісної ідентичності, розвиток навичок міжосо-

бистісного спілкування, здатність контролювати власну поведінку, прийняття рішень і розвиток культурної компетентності [21, с. 241].

Дослідивши поняття «соціальна компетенція», можна зробити висновок, що існують різні підходи до його визначення. Частина авторів розглядає соціальну компетенцію як культурні надбання [15], усвідомлення соціальних цінностей і здатність особистості гармонійно існувати в соціумі. Інші ж визначають це поняття як здатність індивіда ефективно взаємодіяти з іншими, будувати комунікацію для досягнення поставлених цілей [16; 17; 19].

З огляду на мету нашого дослідження – формування соціальної компетенції у майбутніх психологів з реабілітації, ми визначаємо це поняття як здатність майбутнього спеціаліста: ефективно взаємодіяти в соціумі, виконувати відповідні соціальні та професійні ролі, донести важливість психологічного здоров'я до різних верств населення.

Висновки. У дослідженні ми враховували виклики, з якими стикатимуться майбутні фахівці-психологи з реабілітації, робота з людьми, постраждалими внаслідок воєнних дій, та військовослужбовцями, які потребують психологічної реабілітації, повинні володіти як професійними, так і соціальними компетенціями.

Провівши аналіз сучасної літератури щодо професійної та соціальної компетентності, ми сформулювали єдине інтегроване поняття «професійно-соціальна компетентність» – наявність спеціальних професійних знань, умінь і навичок, котрі особистість спроможна майстерно застосовувати на практиці для досягнення поставлених завдань, а також здатність інтегрувати ці знання та вміння в соціум у різних соціальних групах для виконання різних соціальних завдань.

Список літератури:

1. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол. Київ, 1970. Т. 4 . 239 с.
2. Глазиріна М. Педагогіка сучасної школи: навч. посібник для студ. педагогічних ВНЗ. Донецьк : Норд-Прес, 2006. 220 с.
3. Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2009. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2009_2_7.
4. Докторович М. О. Соціальна компетенція як наукова проблема. *Психологія і суспільство*. 2009. № 3. С. 144–145.
5. Закон України «Про вищу освіту». Затв. № 4034-IX від 29.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

6. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.
7. Куренкова А. В., Бондаренко Ю. А. Аналіз проблеми соціальної компетентності в теорії освіти. *Педагогічні науки: Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 73. Т. 2. С. 26–31.
8. Лозова О. М. Компетентісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів: монографія. Вінниця, 2014. 239 с.
9. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посібник. 5-е вид, перероб. і доп. Київ, 2007. 192 с.
10. Овчарук О. В. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: колективна монографія. Київ, 2004. 112 с.
11. Огієнко О. І. Соціокультурна компетентність у професійній підготовці майбутнього фахівця. *Педагогічні науки: Теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. Вип. 4. С. 368–374.
12. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія. Київ, 2003. 134 с.
13. Семенова А. В. Словник-довідник з професійної педагогіки. Одеса: Пальміра, 2006. 231 с.
14. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск*. Вінниця – Київ, 2015. С. 78–81.
15. Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів: 20 тис. слів і словосполучень. Київ, 2006. 789 с.
16. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2010. Вип. 50. URL: http://eprints.zu.edu.ua/4273/1/vip50_30.pdf.
17. Субіна О. О. Формування соціальної компетентності майбутніх викладачів гуманітарних спеціальностей в умовах магістратури. Київ, 2015. 248 с.
18. Федоренко М. І., Федоренко І. В. Особливості формування інформаційної компетентності у майбутніх спеціальних психологів. Освітній дискурс: Гуманітарні науки: зб. наук. праць. Київ, 2017. 216 с.
19. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків, 2007. 640 с.
20. Lea D., Bradbury J. Oxford Advanced Learner's Dictionary. 2020. Vol. 1820. 457 p.
21. Han H. S., Kemple K. M. Components of social competence and strategies of support: considering what to teach and how. *Early Childhood Education Journal*. 2006. Vol. 34, № 3. P. 241–246.
22. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/competence>.
23. Short E. The Concept of Competence: Its Use and Misuse in Education. *Journal of Teacher Education*. 1985. Vol. 36. № 2. P. 5.

References:

1. Bilodid, I. K. (1970). *Slovyk ukrainskoi movy: v 11 t.* [Dictionary of the Ukrainian Language: in 11 Volumes]. Kyiv: AN Ukrainkoi RSR, Instytut movoznavstva im. O. O. Potebni. T. 4. 239 s.
2. Glazyrina, M. (2006). *Pedahohika suchasnoi shkoly: navch. posibnyk dlia stud. pedahohichnykh VNZ* [Pedagogy of the Modern School: Textbook for Students of Pedagogical Universities]. Donetsk: Nord-Press. 220 s.
3. Hulai, O. I. (2009). *Kompetentnisnyi pidkhd yak osnova novoi paradyhmy osvity* [Competency-based Approach as the Basis of a New Paradigm of Education]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, (2). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2009_2_7.
4. Doktorovych, M. O. (2009). *Sotsialna kompetentsiia yak naukova problema* [Social Competence as a Scientific Issue]. *Psykhohohiia i suspilstvo*, (3), 144–145.
5. Verkhovna Rada Ukrainy. (2014). *Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu"* [Law of Ukraine "On Higher Education"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
6. Kokun, O. M. (2012). *Psykhohohiia profesiinoho stanovlennia suchasnoho fakhivtsia: monohrafiia* [Psychology of Professional Development of a Modern Specialist: Monograph]. Kyiv: DP "Inform.-analitichne ahentstvo". 200 s.
7. Kurienkova, A. V., & Bondarenko, Yu. A. (2016). *Analiz problemy sotsialnoi kompetentnosti v teorii osvity* [Analysis of the Problem of Social Competence in Education Theory]. *Pedahohichni nauky: zbirnyk naukovykh prats*, 73(2), 26–31.
8. Lozova, O. M. (2014). *Kompetentnisnyi pidkhd u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh psykhohohiv: monohrafiia* [Competency-Based Approach in the Professional Training of Future Psychologists: Monograph]. Vinnytsia. 239 s.
9. Moiseiuk, N. Ye. (2007). *Pedahohika: navch. posibnyk* [Pedagogy: Textbook] (5th ed.). Kyiv. 192 s.
10. Ovcharuk, O. V. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovy dosvid ta ukrainski perspektyvy: kolektyvna monohrafiia* [Competency-Based Approach in Modern Education: Global Experience and Ukrainian Perspectives: Collective Monograph]. Kyiv. 112 s.
11. Ohienko, O. I. (2013). *Sotsiokulturna kompetentnist u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho fakhivtsia* [Sociocultural Competence in the Professional Training of Future Specialists]. *Pedahohichni nauky: Teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, (4), 368–374.
12. Poviakel, N. I. (2003). *Profesiohenez samorehuliatcii myslennia praktychnoho psykhohoha: monohrafiia* [The Formation of Self-Regulation of Thinking in Practical Psychologists: Monograph]. Kyiv. 134 s.
13. Semenova, A. V. (2006). *Slovyk-dovidnyk z profesiinoy pedahohiky* [Dictionary of Professional Pedagogy]. Odessa: Palmyra. 231 s.

14. Sydoruk, N. H. (2015). Porivnialnyi analiz poniat "kompetentsiia" ta "kompetentnist" yak skladnykh psykholoh-pedahohichnykh fenomeniv [Comparative Analysis of the Concepts "Competence" and "Competency"]. *Problemy osvity: zbirnyk naukovykh prats*, (Spec. issue), 78–81.
15. Skopnenko, O. I., & Tymbaliuk, T. V. (2006). Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv: 20 tys. sliv i slovospoluchen [Modern Dictionary of Foreign Words: 20 Thousand Words and Phrases]. Kyiv. 789 s.
16. Smahina, T. M. (n.d.). Poniattia ta struktura sotsialnoi kompetentnosti uchniv yak naukova problema [The Concept and Structure of Students' Social Competence as a Scientific Issue]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu*, (50). Retrieved from: http://eprints.zu.edu.ua/4273/1/vip50_30.pdf.
17. Subina, O. O. (2015). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh vykladachiv humanitarnykh spetsialnostei v umovakh mahistratury [Formation of Social Competence of Future Humanities Teachers in Master's Programs]. Kyiv. 248 s.
18. Fedorenko, M. I., & Fedorenko, I. V. (2017). Osoblyvosti formuvannia informatsiinoi kompetentnosti u maibutnykh spetsialnykh psykholohiv [Features of the Formation of Information Competence in Future Special Psychologists]. *Osvitnii dyskurs: Humanitarni nauky: zbirnyk naukovykh prats*, 216 s.
19. Shapar, V. B. (2007). Suchasnyi tlumachnyi psykholohichnyi slovnyk [Modern Explanatory Psychological Dictionary]. Kharkiv. 640 s.
20. Lea, D., & Bradbury, J. (2020). Oxford Advanced Learner's Dictionary (Vol. 1820, p. 457).
21. Han, H. S., & Kemple, K. M. (2006). Components of Social Competence and Strategies of Support: Considering What to Teach and How. *Early Childhood Education Journal*, 34(3), 241–246.
22. Longman Dictionary of Contemporary English. Retrieved from: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/competence>.
23. Short, E. (1985). The Concept of Competence: Its Use and Misuse in Education. *Journal of Teacher Education*, 36(2), 5.

© П. І. Завалко, 2024

Оглядова стаття

Надійшла до редакції 22.10.2024

Прийнято до публікації 18.12.2024